

POSTANOWIENIE

30 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 30 grudnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.S. i K.S.
przeciwko Bank (...) spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank (...) spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 23 maja 2023 r., I ACa 1456/22,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 lipca 2022 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie ustalił, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe z 27 października 2008 r., zawarta pomiędzy powodami J.S. i K.S., a Bank (...) spółką akcyjną jest nieważna; zasądził od pozwanego Bank (...) spółki akcyjnej w W. łącznie na rzecz powodów kwotę 196 891,62 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 28 października 2021 r. do dnia zapłaty oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 23 maja 2023 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie - na skutek apelacji pozwanego - zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że w punkcie drugim zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie do ich majątku wspólnego kwotę 196 891,62 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 października 2021 r. do dnia 31 marca 2022 r., z tym, że uzależnił spełnienie powyższego świadczenia od jednoczesnego zaofiarowania przez któregokolwiek z powodów zwrotu na rzecz pozwanego świadczenia pieniężnego w kwocie 250 000 zł otrzymanego przez powodów na podstawie umowy kredytu z 27 października 2008 r. albo zabezpieczenia przez któregokolwiek z powodów roszczenia o jego zwrot i oddalił powództwo o zapłatę w pozostałej części; oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

Pozwany wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne polegające na konieczności ustalenia czy istnieje prawna możliwość wydzielenia z klauzuli ryzyka walutowego (rozumianej jako klauzula waloryzacyjna, w znaczeniu podstawy określenia salda zobowiązania kredytowego po dokonaniu indeksacji oraz jako klauzula waloryzacyjna przy określaniu wysokości zobowiązań z tytułu spłaty poszczególnych rat kredytu części abuzywnej), a co za tym idzie utrzymanie w mocy umowy kredytu, po wyeliminowaniu z niej tych części postanowień uznanych za abuzywne (mechanizmu stosowania klauzuli indeksacyjnej w oparciu o klauzulę kursową), jako zgodnej z przepisami prawa krajowego.

Skarżący wskazał także, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na fakt, że: (1) sądy orzekające w sprawie błędnie ustaliły, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe (...) łącząca powoda i pozwanego jest nieważna, podczas gdy powództwo o stwierdzenie nieważności umowy kredytu - na skutek innych przesłanek niż bezwzględna nieważność w związku z naruszeniem obowiązujących przepisów prawa - winno zostać oddalone z uwagi na fakt, iż żądanie oparte o dyspozycję przepisu art. 189 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. winno być

nakierowane na to, aby sąd dokonał wiążącego strony ustalenia istnienia/nieistnienia stosunku prawnego, prawa, a nie stwierdzenia nieważności całej umowy (stwierdzenie nieważności umowy nie mieści się w ramach dyspozycji art. 189 k.p.c.); (2) Sąd Apelacyjny błędnie uwzględnił roszczenie odsetkowe i zasądził na rzecz powoda ustawowe odsetki za opóźnienie liczone od kwoty 196 891,62 zł od 28 października 2021 r. do 31 marca 2022 r., albowiem winny być one ewentualnie zasądzone od dnia wymagalności roszczenia powoda o zwrot nienależnego świadczenia - który to moment - stanowi dzień złożenia przez naleyście poinformowanego przez sąd konsumenta (powoda) oświadczenia o wyrażeniu/odmowie zgody na objęcie dobrowolnym system ochrony konsumenckiej, które to oświadczenie zostało złożone przez powoda na rozprawie w dniu 25 lipca 2022 r., a więc wobec uwzględnienia przez Sąd Apelacyjny zarzutu zatrzymania, odsetki w ogóle nie powinny zostać zasądzone.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją

sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymagań, problematyka, na którą wskazuje skarżący, była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego – w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego - a pozwany przekonująco nie wykazał, by istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Przede wszystkim jednak potrzeba rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego nie istnieje w sprawie, w której wniesiono skargę, skoro Sądy *meriti* stwierdziły w niej abuzywność zarówno klauzuli kursowej jak i klauzuli ryzyka walutowego w związku z niedopełnieniem przez pozwanego obowiązków informacyjnych w zakresie ekspozycji powodów na nieograniczone ryzyko walutowe. Bezprzedmiotowe jest zatem rozważanie, czy możliwe byłoby utrzymanie umowy w mocy w przypadku abuzywności jedynie klauzuli kursowej, po jej uprzednim wydzieleniu z klauzuli ryzyka walutowego.

Ponadto, sposób motywowania zagadnienia prawnego kwestionujący stanowisko Sądu Apelacyjnego sprowadza się do pytania o prawidłowość rozstrzygnięcia Sądów *meriti*, które stwierdziły w umowie klauzule abuzywne i nie znalazły podstaw do jej utrzymania w mocy. Taki sposób ujęcia jest silnie kazuistyczny i jako taki nie nadaje zagadnieniu formułowanemu przez skarżącego charakteru abstrakcyjnego.

Niezależnie od powyższego dostrzeżenia wymaga, że w aktualnym

orzecznictwie TSUE rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klauzule kursowe, *spreadowe*), od klauzul ryzyka walutowego, dotyczących obciążenia konsumenta negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej, jako kompensata za korzystniejszą stopę procentową (zob. m.in. wyroki z 20 września 2017 r., C- 186/16, Ruxandra Andruciuc i in. Banca Romaneascu; z 22 lutego 2018 r., C-119/17; z 20 września 2018 r., C – 51/17, OTP Bank Nyrt. I in. przeciwko Terez Illyez i in.).

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono natomiast, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu indeksacji i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji stwierdzono, że klauzule przeliczeniowe i klauzule ryzyka walutowego składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm indeksacji - są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl.; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl.; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.; i z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.).

Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego dominuje obecnie pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną.

Dotyczy to sytuacji, gdy określenie wysokości należności obciążającej

kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. Takie postanowienia są niedopuszczalne, jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 ; wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22, niepubl.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie przekonuje o

potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej. Tego rodzaju stany faktyczne jak w niniejszej sprawie były już bowiem wielokrotnie poddawane ocenie prawnej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a kierunek ich rozstrzygnięcia odpowiada stanowisku zajętemu przez Sąd Apelacyjny, co wyklucza zakwalifikowanie skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej.

Skarżący nie wykazał oczywistej zasadności skargi w zakresie zastosowania przez Sądy *meriti* art. 189 k.p.c. Było to konieczne, w orzecznictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z tego rodzaju żądaniem (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021 r., nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15). W przywoływanej przez skarżącego uchwale Sądu Najwyższego z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, Sąd Najwyższy stwierdził jedynie, że żądanie uznania postanowienia wzorca umowy za niewiążące konsumenta (art. 385¹ k.c.) nie jest tożsame ani nie zawiera się w żądaniu ustalenia nieważności umowy (art. 58 k.c.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zasadniczo przyjmuje się bowiem, że dopuszczalne jest konstruowanie żądania ustalenia nieważności umowy oznaczające w istocie ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, mimo braku precyzji tak sformułowanych żądań. Odosobnione poglądy przeciwnie mogą wskazywać na rozbieżność w orzecznictwie w tym przedmiocie, a nie na oczywistą zasadność skargi.

O oczywistej zasadności skargi nie przekonuje także sposób rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny o odsetkach od zasądzonej kwoty. Kwestia wymagalności roszczenia restytucyjnego kredytobiorcy w związku z upadkiem umowy jest przedmiotem kontrowersji w orzecznictwie i doktrynie, a wybór przez Sąd Apelacyjny jednego z możliwych sposobów podejścia do tego zagadnienia, nie może być uznany za kwalifikowane naruszenie prawa przekonujące o oczywistej zasadności skargi.

Zasadniczo bowiem roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia mają charakter bezterminowy i powinny być spełnione niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez zubożonego (art. 455 k.c.). Przyjęcie preferowanego przez skarżącego stanowiska, że odsetki mogłyby biec dopiero po złożeniu przez konsumenta stosownego oświadczenia – po odpowiednim pouczeniu – że nie wyraża zgody na związanie niedozwolonymi klauzulami (umową kredytu), opartym na uchwale Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, stałoby natomiast w opozycji do wydanych już po dacie jej podjęcia wyroków TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-120/22, SM,KM przeciwko mBank oraz z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, TL,WE przeciwko syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank. Obowiązek informacyjny Sądu w stosunku do konsumenta służy bowiem jego ochronie a nie usprawiedliwieniu opóźnienia kredytodawcy, który został zawiadomiony, że powodowie wzywają go do zapłaty, nie wyrażając woli związania umową wobec wystąpienia w niej klauzul abuzywnych.

O oczywistej zasadności skargi nie przekonuje także częściowe uwzględnienie roszczenia odsetkowego mimo jednoczesnego uwzględnienia zgłoszonego przez skarżącego zarzutu zatrzymania. Skarżący, w przeciwieństwie do Sądu Apelacyjnego (str. 59 uzasadnienia), nie przedstawił w uzasadnieniu skargi żadnej motywacji swojego stanowiska w tym przedmiocie. Nie budzi natomiast wątpliwości, że skuteczne skorzystanie przez stronę z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego zasadniczo wyłącza opóźnienie w spełnieniu tego świadczenia, co wyklucza dochodzenie odsetek. Skarżący pomija jednak, że chodzi tu o odsetki należne po dacie skutecznego złożenia przez pozwanego zarzutu zatrzymania. Pomija także, że w orzecznictwie TSUE wykluczono możliwość powołania się przez bank na prawo zatrzymania, jeżeli wykonanie tego prawa skutkowałoby utratą przez konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu określonego w wezwaniu do zapłaty (zob. wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r., C-28/22).

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2023, poz. 1964, ze zm.).

[A.T.]

[a.ł.]